

SKJELLERUP KIRKE

Ved indgangen til Skjellerup kirkegård skal man igennem en flot smedet jernlåge. Smeden i Skjellerup skulle i 1935 fejre sølvbryllup med sin kone. Som tak for et langt og godt liv med hende lod han sin svend smede denne låge, og den har hængt der lige siden. Ikke kun præster og herremænd, men også menigmand – som smeden i Skjellerup – har igennem årene sat sit præg på kirken med reparationer, foræringer, frivilligt arbejde og interesse. – Derved står i dag en kirke, hvor meget fra gamle tider er bevaret og viser interessante glimt fra svundne tider.

Skjellerup kirke kan måske ikke siges at rumme interessante kunstværker eller enestående arkitektur, men den har alligevel noget at byde på. For også det jævne har sin historie at fortælle.

Indvielse og magi

Skjellerup kirke blev bygget af tilhugne kridtsten i tiden omkring 1200, hvor Danmark snart i et par århundreder havde været et kristent kongerige. Der lå dengang 4 stenkirker indenfor en radius på kun 6 km fra Kirketerp i nord og Skjellerup i sydøst. Skjellerup kirke er den eneste, som står tilbage. Skjellerup kirke var som alle andre middelalderkirker her i landet katolsk. Ved kirkens åbning blev den indviet af biskopper med vievand, og for at markere dette blev der malet 12 indvielseskors. Kirken var derefter et fredeligt sted, hvor kun Gud herskede. I Skjellerup kirke er et af disse indvielseskors bevaret og kan ses på væggen i koret mod nord.

Samme sted er der engang i 1200-tallet ridset graffiti ind i væggen. Man kan bl.a. læse ordet Besipil og navnet

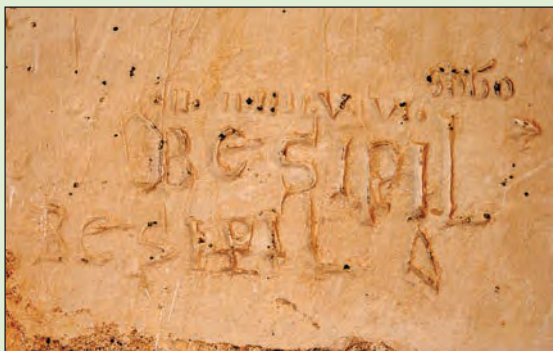
Nicolaus skrevet med runer og den magiske formel, SATOR, AREPO, TENET, OPERA, ROTAS. Den er særlig, fordi den kan læses i fire retninger, - fra oven, fra neden, fra højre og fra venstre.

S	A	T	O	R
A	R	E	P	O
T	E	N	E	T
O	P	E	R	A
R	O	T	A	S

Den menes at være lavet af en kombination af bogstaver fra Pater Noster (latinsk for Fader Vor) samt det første og det sidste bogstav i det græske alfabet – alfa og omega. Begyndelsen og enden. Den blev brugt til at afværge ondt med, til helbredelse og lignende.

Indvielseskors, som sandsynligvis blev lavet ved kirkens indvielse i 1200-tallet.

Graffiti indskrift fra 1200-tallet. Besipil er sandsynligvis et latinsk mål. Hvorfor det står der, ved man ikke.

Kirkerummet i katolsk tid

Kirkerummet var i katolsk tid delt i to, som vi ser det bevaret i kirken i dag: Skibet, hvor den almindelige menighed opholdt sig, og koret, hvor kun præster havde lov til at være.

Skib og kor var forbundet med en såkaldt korbue eller triumfbue, som også er bevaret fra kirkens første tid. Det hed sig, at Kristus ved hver kirkelige handling drog i triumf gennem buen ned til menigheden. Midt i triumfbuen hang dengang et stort krucifiks, som har været støttet på de kraftige kragsten, der også i dag stikker ud i siden af buen og nok virker lidt malplaceret¹.

Når man dengang kom ind i kirken, var det første, man så, døbefonten. Var man ikke døbt, blev man opfattet som hedning, og da hedninge ikke måtte komme ind i kirken, var døbefonten placeret så tæt på indgangen som muligt. Man bliver indlemmet som en del af Guds menighed gennem dåben.

Triumfbuen med kig ind i koret.

Der ses et lille hul i triumfmuren. Der er ingen forklaring på denne i kilder til kirkens historie, men måske blev den lavet, for at præstens stemme bedre kunne høres af menigheden.

Udover døbefonten var skibet stort set tomt. De fleste kirkegængere måtte forhen stå op. Kun var der murede bænke langs med skibets ydermure. Her kunne de ældste og svageste få lov at sidde. Under radiatorerne i Skjellerup kirke kan man stadig se disse forhøjninger, der dog virker mindre, fordi kirkens nuværende gulv er forhøjet i forhold til det oprindelige gulv.

Kvinder stod eller sad mod nord, og mændene mod syd. På begge sider af korbuen var der et lille alter. Mod nord var det et Maria-alter, som var for kvinderne, og mod syd var det ofte et Michaels-alter, som mændene brugte. Der er desværre ingen levn af disse i Skjellerup kirke. Kvinder og mænd havde også hver deres dør – een mod nord for kvinder og een mod syd for mændene. Kigger man godt efter på Skjellerup kirkes sydmur i skibet, kan man se den tilmurede dør, som mændene kom ind af i 12-1400-tallet.

*Nærbillede
af døbefonten.*

Døbefonten

Døbefonten er nok den genstand i Skjellerup kirke, som har den højeste kunstneriske værdi. I granit er der hugget flotte figurer, der danner en flot helhed hele vejen rundt på den. Det er en såkaldt løvefont af den slags, der blev fremstillet flere af i Østjylland i 1200-tallet.

Den viser to dobbeltløver, der har et fælles hoved i form af en mand med et lams ører. »Løverne« virker kraftfulde og ikke truende. Halerne går ned mellem benene og op igen, og dusken bliver til et livstræ. En mand står med udstrakte arme, og berører de to halers livstræer, mens de to andre haler krydser op foran ham.

Stretegning fra 1882 af Skjellerup kirkes døbefont. Ukendt kunstner.

Vi ved ikke, hvad kunstneren har villet fortælle med disse motiver, så man må tolke dem, som det giver mest mening for én. Her er én mulig fortolkning:

Løverne fremstår som store og kraftfulde dyr. Derfor er det mest sandsynligt, at de skal ses som Kristus-kraften, der formidles til den døbte via dåben. Når halen krydser manden, får man indtrykket af, at løven/Kristus beskytter ham. Når et mandshoved har fået ører som et lam, kan det betyde, at løven/Kristus har givet ham et lams egenskaber. Og når halen går ned gennem benene og derefter løftes op for at blive til et livstræ, kan det være en synliggørelse af dåbsritualet, hvor barnet sænkes ned, bliver renset og genopstår som et barn af Kristus.

Kirkerummet i nyere tid

I dag ser vi en imponerende prædikestol med træfigurer, der forestiller de 4 evangelister og Kristus i midten. »Salige ere de som høre Guds ord og bevare det,« står der på den. Det var helt i tråd med omvæltningen, der fulgte med reformationen i 1536.

Det vigtigste var nu ikke længere indvielse og ritualer, men at forkynde Guds ord, som det stod i bibelen.

For at fremhæve ordets betydning blev prædikestole sat op i kirkerne overalt, og også Skjellerup Kirke må have fået en prædikestol i løbet af 1500-tallet.

Det var Skovsgårds første ejer Hans Nielsen Drostrup, som i 1671 sørgede for at kirken fik en ny og præsentabel prædikestol. Efter reformationen varede prædiken omkring en time. For at menigheden bedre kunne koncentrere sig om at høre Guds ord, blev der sat bænke op i kirker landet over. Stolerækkerne, som vi i dag ser i Skjellerup kirke, blev bekostet af en af Skovsgårds ejere, Hans Thorsohn. Efter reformationen blev døbefonten flyttet op i den østlige ende af kirken. Messingfadet i døbefonten stammer fra 1681 og er også en foræring fra Hans Nielsen Drostrup.

Flot træskærerarbejde i prædikestolen, som viser en af de 4 evangelister.

Stolerækkernes endegavle. Her er fremstillingsår og Hans Thorsohns initialer hugget ind.

Altertavle

Thorsohn var også ophavsmand til kirkens altertavle, som blev sat op i 1751. Tavlen stammer fra renæssancen omkring 1600, men ved opstillingen i 1751 fik den tilføjet sine »vinger«, sandsynligvis udført af en lokal håndværker. I 1847 blev den nymalet af P. Søgaard og C. Bjerregaard. Ved afskrabninger har man konstateret, at der er malet nyt ovenpå et oprindeligt motiv. I beskrivelser af kirken fra 1882 omtales maleriet på altertavlen som »meget slet«. Måske er det derfor, at den i 1899 blev lagt op på kirkens loft. I stedet blev et maleri, der var en kopi af Carl Blochs kendte maleri af Jesus i Getsemane, sat op. Det siges, at lærer Kjærsgård fra Skjellerup skole på hest i en snestorm i 1931 fik transporteret den gamle altertavle til Hobro museum, hvor den stod udstillet ind til 1960. I slutningen af 1950'erne forsøgte man at få den gamle tilbage, men først i 1962 blev tavlen restaureret og vendte tilbage til sin oprindelige plads. Billedet fra altertavlen med Jesus fra Getsemane hænger i dag i koret.

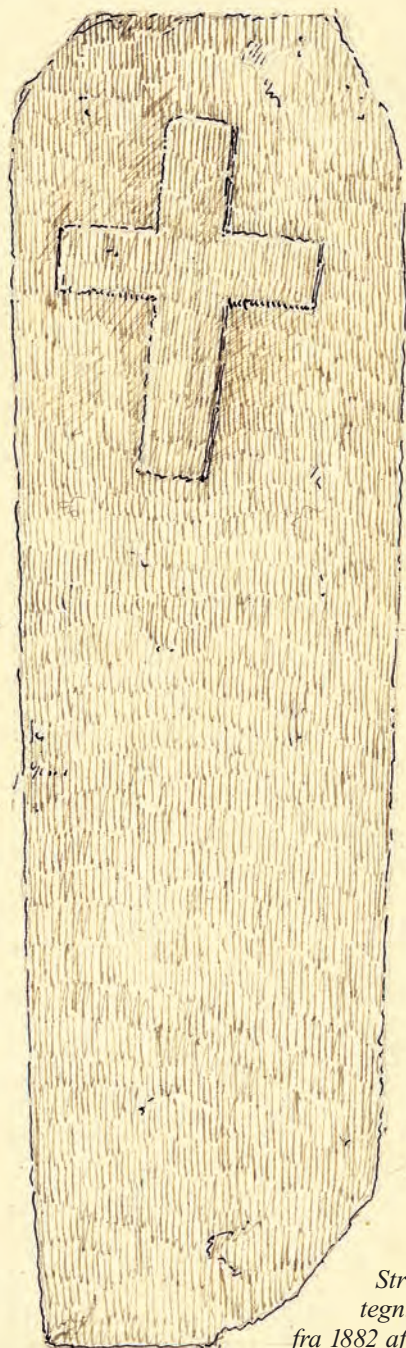
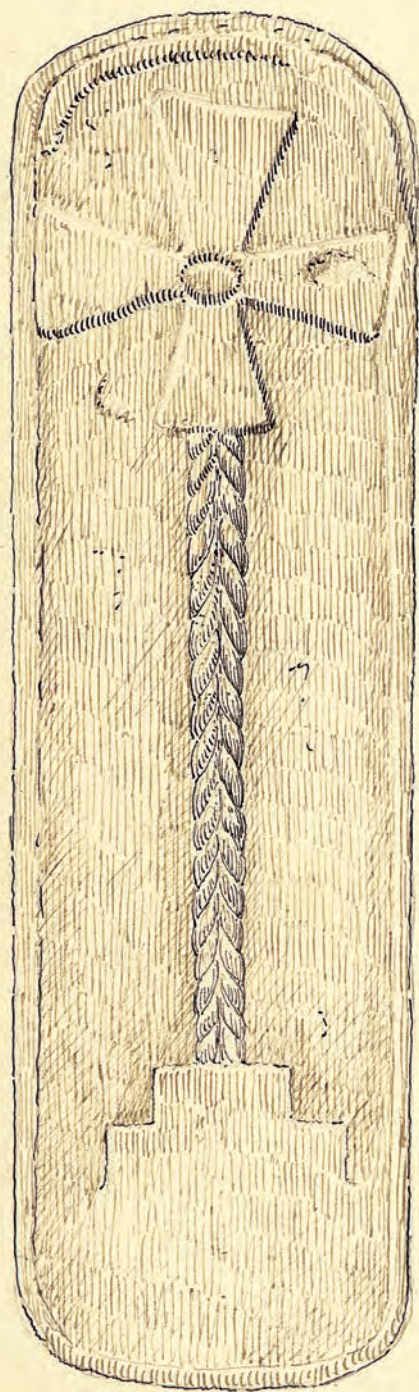
Alterdug, som er broderet af Sonja Svanholm i 1991.

Romanske ligsten

I mange år var der muret to romanske gravsten ned i gulvet i våbenhuset, som kirkegængerne gik hen over. Men i 1895 kunne man læse i Nationaltidende, at man i Skjellerup kirkes våbenhus ved Hobro var i gang med at få rejst nogle granit gravsten på hver side af indgangsdøren. »ca. 8 alen høje Sten, hvor især den ene er særdeles smuk.« Videre står der, at de er mere end 1000 år gamle.

Så gamle er de romanske granitsten nok næppe. De menes at stamme fra 1200-tallet, og de har været brugt som gravminder for døde, som har haft en særlig betydning i samfundet dengang. Dengang mente man ikke, at det var vigtigt at skrive navne på gravstene. Gud vidste nok, hvem der var begravet der, så det var tilstrækkeligt, at stenens udsmykning viste, at der lå en kristen begravet. Oprindeligt har gravstenen været placeret uden for kirken.

Begge sten har kristne symboler. Den ene viser et indivielseskors med en flettet stamme, som står oven på nogle trin. Der kan lægges flere fortolkninger ind i dette. Tankerne ledes hen på Golgata, hvor Jesu kors stod.

Streg-
tegnung
fra 1882 af de
romanske ligsten. Ukendt kunstner.

Fletværket antyder, at Jesus kors også blev tolket som et livstræ, fordi Jesus ganske vist døde på korset, men blev levende igen og på den måde overvandt Døden. Men figuren, der ligner et forstade til Rosenkreuzernes symbol, kan også signalere de esoteriske strømninger, der prægede kristendommen dengang. Hvis det er tilfældet, kan billedet på stenen illustrere den udvikling, som et menneske kan indgå i. Ved at bestige de 3 nederste trin (fx egoets behov for materialisme og prestige) kan det indgå i en ind- og udvikling (den flettede stamme), hvor mennesket selv bliver en udstrømmer af det kristne kærlighedsbudskab (indvielseskors).

Våbenhuset

Våbenhuset, som er bygget af hugne kvadre og mursten, er svær at datere, men i 14-1500-tallet fik mange kirker bygget våbenhuse, så sandsynligvis

stammer Skjellerup kirkes våbenhus også fra den tid. En anden gravsten, som har været muret ned i våbenhusgulvet, er nu rejst til højre for yderdøren. Gravstenen er lagt i 1586 over Jens Jensen og hustru af deres søn, og den lange inskription slutter med at sige (omskrevet til nudansk) ... »give dem begge en glædelig og ærefuld opstandelse«.

Tårn og klokke

I 1100 tallet hang kirkeklokken i en træstabel ude på kirkegården. Udover at kalde til messe, ringede den også morgen og aften, når arbejdsdagen begyndte og sluttede, og det var tid til at bede en bøn. – Så skikken med at ringe solen op og solen ned, som vi stadig holder fast i, er mere end 800 år gammel. Klokken blev også brugt til at bekendtgøre dødsfald og alarmere f.eks. ved brand. Man troede også, at lyden af klokker kunne beskytte mod alle onde magter.

I dag hænger klokken i tårnet, der blev opført i slutningen af middelalderen, dvs. ca. 1400-1536. Tårnet er bygget af utilhugne granitsten og nogle steder restaureret med mursten. Den har oprindeligt været bygget op ad skibets vestgavl uden forbindelse til kirkerummet, men i 1921 blev der hugget en rundbuet åbning ind mod skibet, hvor orgelet nu er placeret. I tårnet i Skjellerup kirke hænger der stadig en klokke fra 1300tallet, der hører til landets ældste. Den bærer støberens bomærke. Men i 1931 kom en ny til, der har inskriptionen:

Lyt og lyd i sorg og fryd. Om Frelsens Gud jeg bringer bud.

Skjellerup kirkes to klokker. Den gamle fra 1300-tallet ses til venstre og den nye fra 1931 ses til højre.

Kirkegården

Skjellerup kirke er omkranset af et stort stendige, som nogle steder er næsten 2 meter bredt og lige så højt som et menneske. Lige fra kirkens opførelse har den været omgivet af en begravelsesplads, som var indviet jord, så det nuværende stendige kan sagtens stamme fra den tid.

Siden 1400-tallet og i stigende grad i 15-1600-tallet blev det almindeligt, at de mest betydningsfulde mennesker blev begravet inde i kirken. De fleste af disse gravminder er kasserede eller ligger under det nuværende gulv. I koret er der dog et synligt gravminde i gulvet med en lang inskription om den afdøde sognepræst ved navn Poul Møller, der blev født i 1708. Dødsåret fremgår ikke, måske fordi præsten selv har sørget for at få gravstenen lagt, mens han endnu levede. I 1805 blev det forbudt med indendørs begravelser bl.a. pga. smittefaren.

Først i sidste halvdel af 1800-tallet blev det udbredt, at den almindelige befolkning fik sig en gravsten eller et støbejernskors. Indtil da var det kun overklassen o. lign., som fik gravsten, men på Skjellerup kirkegård ser vi dog, at der var sjældne undtagelser fra dette:

Ved kirkens indgang i rosenbedet er der fire gravsten fra 1720. De to af dem er børnegravsten. Selv om børnedødeligheden dengang var høj, sørgede man ikke mindre over sine døde små. Stenene, som var helt usædvanlige for sin tid, er så godt bevaret, at man stadig kan læse inskriptionen:

*HERUNDER HVILER DET SALIGE BARN
IOHAN RUDOLFI ANDERSØN
FØD I SKIELDRUP ANNO 1718*

*HERUNDER HVILER DET SALIGE BARN
ANNE ANDERSDATTER
FØD I SKIELDRUP 1720 OG DØDE SA ESED 1722*

Fra stormænd til arbejdende menighedsråd

Tæt på Skjellerup kirke ligger Skovsgård. I flere århundreder var Skjellerup kirke i Skovsgårds eje, men i 1921 blev den selvejende og blev herefter styret af skiftende menighedsråd, sådan som den er i dag. Måske blev det menighedsrådets første opgave at forbinde tårnet med resten af kirken. Det skete nemlig først i 1921. Denne sammenbygning gav plads til orgelet, som også står der i dag.

Menighedsrådet var i 1960-1962 ansvarlig for en stor restaurering af kirken. Kirkegulvet blev bl.a. gravet op, og under gulvet blev der fundet mange gamle mønter. Det nye gulv blev sænket for at give et bedre udsyn til koret. Det var også på det tidspunkt, at altertavlen fra renæssancen blev repareret og sat tilbage på sin oprindelige plads.

Under restaureringen blev kirkediget mod nord også reguleret. Her fandt man levn fra Onsild Herredsting, som har ligget tæt op af kirken fra 1688-1748. Til minde om tinget blev der rejst en sten, som menes at være den sten, som retsformanden i sin tid har siddet på under domsafsigelser. Stenen står ved parkeringspladsen nord for kirken.

Udgravningen af koret fra 1960.

Overhornblæserens legat

Øst for kirken findes et stort gravsted over en smedemester, hans kone og søn. Sønnen ved navn Rasmus Pedersen var musiker og blev overhornblæser. Da han døde barnløs i 1943, oprettede han et legat, som hans formue blev testamenteret til. Skole, bibliotek og kirke i Skjellerup og omegn har nydt godt af dette i gennem en årrække. Overhornblæserens legat udløb i 2011 efter bl.a. at have givet en gave til Skjellerup kirkes menighedsråd. Denne har gjort det muligt at udgive hæftet, som du har i hånden.

Hæftet om Skjellerup kirke er udgivet af Skjellerup menighedsråd i 2011. Research, tekst og fotos er leveret af Karen Nørskov Madsen. Grafisk produktion: Hobro Lyntryk.

Stor tak til overhornblæseren Rasmus Pedersens legat samt for kyndig bistand fra Vagn Martinussen, Kirsten Libach, Poul Grinder-Hansen og Tove Heidi Hanssen.

A photograph of a church in a winter setting. Two large, leafless trees with dark trunks and intricate branch structures frame the view. In the background, a church with a red roof and light-colored walls is visible through a misty or snowy atmosphere. A black metal fence with a cross on top is in the foreground. The ground is covered in snow.

Skjellerup kirke blev bygget i 1200 tallet, og op i gennem tiderne har den gennemgået mange forandringer. Skjellerup kirke er måske ikke en kirke med enestående kunst og arkitektur, men også det jævne har en interessant historie at fortælle.

Hæftet formidler interessante glimt fra kirkens historie – båret af så vel stormænd som menigmand, der op igennem tiderne har sat deres præg på kirken.